

Preliminarus vertimas

**EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS**

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA BIRIUK prieš LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 23373/03)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. lapkričio 25 d.

GALUTINIS

2009 m. vasario 25 d.

Šiame sprendime gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje Biriuk prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininkės Françoise Tulkens,

teisėjų Ireneu Cabral Barreto,

Vladimiro Zagrebelsky,

Danutės Jočienės,

Dragoljub Popović,

Nona Tsotsoria,

Işıl Karakaş

ir *skyriaus kanclerės* Sally Dollé,

po svarstymo uždaramame posėdyje 2008 m. lapkričio 25 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos pilietė Gitana Biriuk¹ (toliau – pareiškėja), kuri 2003 m. birželio 11 d. Teismui pateikė pareiškimą (Nr. 23373/03) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjai, kuriai buvo suteikta teisinė pagalba, atstovavo Vilniuje praktikuojanti advokatė L. Meškauskaitė. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. Pareiškėja teigė, kad valstybė neįvykdė savo pareigos užtikrinti jos privataus gyvenimo gerbimą, nes jai buvo priteista labai maža suma neturtinei žalai atlyginti, nepaisant to, kad pagrindinis laikraštis stipriai pažeidė jos privatumą. Be to, pareiškėja skundėsi, kad buvo pažeista jos teisė į veiksmingą vidaus teisinės gynybos priemonę, nes nacionalinė teisė nustatė žemą neturtinės žalos, kurią sukelia visuomenės informavimo priemonės, neteisėtai skleidamos informaciją apie asmens privatų gyvenimą, kompensacijos ribą.

4. 2005 m. liepos 1 d. Teismas nusprendė informuoti Vyriausybę apie pareiškėjos skundą pagal Konvencijos 8 straipsnį. Tą pačią dieną, vadovaudamasis Konvencijos 29 straipsnio 3 dalimi, Teismas nutarė iš karto spręsti dėl pareiškimo priimtimumo ir dėl jo esmės.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėja gimė 1970 m. ir gyvena Kraštų kaime Pasvalio rajone.

6. 2001 m. sausio 31 d. didžiausias Lietuvos dienraštis „Lietuvos Rytas“ išspausdino vedamąjį straipsnį, pavadintą „Pasvalio kaimus paralyžavo mirties baimė: nuošalios Lietuvos vietovės gyventojai atsidūrė AIDS grėsmės gniaužtuose“. Straipsnyje buvo šie pareiškėjai svarbūs teiginiai:

„Laisvu elgesiu garsėjant trisdešimtmetė Gitana Biriuk jau serga šia mirtina liga ...

Netoli Pajiešmenių esančiame kaime gyvena ŽIV nešiojoja. Tai – neištekėjusi dviejų mažamečių vaikų motina G. Biriuk...

G. Biriuk ŽIV apkrėtė iš Biržų pas ją atvažiuojantys narkomanai ...

¹ Pastebėtina, kad pareiškėjos asmens dokumentuose nurodyta pavardė „Biruk“ (vert. pastaba).

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

Pas Gitaną prieš kelerius metus gyveno iš kažin kur atsibastęs vyriškis. Po kiek laiko jis išvažiavo ir paliko moteriškai „dovaną“ (kalbama apie AIDS) ...

Kodėl graibstomi prezervatyvai – netoli Pajiešmenių esančiame Kraštų kaime gyvena ŽIV nešiotoja. Tai – neištekėjusi dviejų mažamečių vaikų motina G. Biriuk ... gretimuose kaimuose gyvenančios moters bijo, kad jų vyrai mirtino viruso neparneštų į namus ...

Gitana buvo labai nerimta. Vis ieškojo kitų vyrų ir nesunkiai rasdavo ...

Pasvalio ligoninės medikai patvirtino, kad G. Biriuk yra ŽIV nešiotoja. Moteris į Panevėžio ligoninę buvo paguldyta gydyti tuberkuliozės. Atlikus kraujo tyrimus paaiškėjo, kad ji yra ŽIV nešiotoja ...

P. Januškevičius, buvęs G. Biriuk sugyventinis ... neslėpė su Gitana gyvenęs visus metus ir mylėjęsis be prezervatyvų ...

Kai [G. Biriuk] buvo paguldyta į Panevėžio ligoninę, žmonės kalbėjo, kad ji labai baisi, sudžiūvusi, todėl netrukus mirs. Tačiau moteriškė atsigavo ...

Moteriai [G. Biriuk] jau nustatyta AIDS – tai paskutinė infekcijos stadija. Ji gali trukti nuo metų iki dešimties, tačiau galiausiai baigiasi mirtimi.“

7. Pareiškėja kreipėsi į Vilniaus miesto 3 apylinkės teismą, laikraščiu pareikšdama 50 000 litų (arba apie 14 460 eurų) ieškinį neturtinei žalai atlyginti už jos teisės į privatumą pažeidimą. Ji *inter alia* rėmėsi Konvencijos 8 straipsniu.

8. 2002 m. balandžio 15 d. teismas priėmė pareiškėjai palankų sprendimą. Teismas nustatė, kad informacija apie pareiškėjos privatų gyvenimą buvo surinkta ir paskelbta be jos sutikimo. Duomenys apie jos privatų gyvenimą neatitiko jokio teisėto visuomenės intereso. Straipsnis buvo išspausdintas pirmajame laikraščio puslapyje kaip dienos sensacija, siekiant padidinti numerio perkamumą. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas pažymėjo, kad publikacija pareiškėją pažemino ir sukėlė žymią neturtinę žalą. Teismas padarė išvadą, kad, išspausdindamas straipsnį ir pateikdamas informaciją žeminančiai, laikraštis tyčia siekė neigiamų padarinių ar sąmoningai leido jiems atsirasti. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, teismas taikė Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalį, padidino įstatymo numatytą 10 000 litų (apie 2 896 eurų) sumą tris kartus ir priteisė pareiškėjai 30 000 litų (apie 8 676 eurus) neturtinei žalai atlyginti.

9. Pareiškėja pateikė apeliacinį skundą Vilniaus apygardos teismui, reikalaujama priteisti maksimalią sumą pagal minėto įstatymo 54 straipsnio 1 dalį, t.y. 50 000 litų. 2002 m. birželio 17 d. apeliacinės instancijos teismas sumažino priteistiną sumą iki 10 000 litų (apie 2 892 eurus). Teismas argumentavo, kad pareiškėja neįrodė, jog laikraštis informaciją apie ją paskelbė tyčia, ir kad pirmos instancijos teismas neturėjo pagrindo trigubinti įstatyme numatytos sumos.

10. 2003 m. sausio 15 d. Aukščiausiasis Teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą. Jis teigė, kad pagal Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalį didesnė nei 10 000 litų suma gali būti skiriama, tik jeigu yra nustatyta, kad informacija buvo paskelbta tyčia. Teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo argumentais, kad privatumo pažeidimo atveju tyčia laikoma įrodyta, jeigu faktai apie kieno nors privatų gyvenimą buvo paskleisti, siekiant jį sumenkinti. Aukščiausiasis Teismas *inter alia* teigė:

„Pažymėtina, kad problema dėl AIDS sergančių asmenų bendravimo su aplinkiniais yra aktuali ir diskutuotina. Sergančiųjų santykiai su greta gyvenančiais asmenimis remiasi dabartiniu metu esančiame ištyrimo lygyje pasiektomis žiniomis apie šią ligą ir dėl to kylančių grėsmių suvokimu. Ligos pobūdis ir žinomi duomenys apie ją pagrįstai kelia aplinkinių susirūpinimą, daugeliui asmenų šis klausimas tampa aktualus ne dėl smalsumo, o dėl asmeninio saugumo. Tai pakankamai svarūs argumentai, rodantys didelį

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

visuomenės susirūpinimą, leidžiantys aptariamą klausimą vertinti kaip aktualų. Turi reikšmės ir tai, kad aplinkiniai asmenys išreiškė didesnę susirūpinimą dėl savo saugumo ryšium su moralės normoms ne visada atitinkančiu sergančiojo asmens elgesiu. Tokia nuostata išreikšta publikacijos antraštėje. Asmens privatumą pažeidžiančių duomenų skelbimo tokiais sąlygomis, nors ir pažeidžiant privatumą saugančias nuostatas, šiuo atveju negalima vertinti kaip savitikslio ir tyčinio, sudarančio pagrindą taikyti daug griežtesnę atsakomybę. Teisingos satisfakcijos požiūriu nustatytas 10 000 Lt žalos atlyginimas vertintinas kaip pakankamas.“

11. Remdamasis šiomis aplinkybėmis, Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjos kasacinį skundą.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

12. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnis, kiek yra susiję su šia byla, numato:

„Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas...
Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.“

13. Konstitucijos 30 straipsnis numato, kad asmeniui padarytos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas turi būti numatytas įstatyme.

14. Civilinio kodekso 7¹ straipsnis, galiojęs bylai reikšmingu metu, dėl neturtinės žalos atlyginimo numatė:

„Masinės informacijos priemonės, organizacijos ar asmenys, paskelbę tikrovės neatitinkančias žinias, žeminančias asmens garbę ir orumą, taip pat be asmens sutikimo informaciją apie jo asmeninį gyvenimą, atlygina moralinę žalą, kurios dydį kiekvienu atveju nuo penkių šimtų iki dešimties tūkstančių litų nustato teismas.

Teismas, nustatydamas moralinės žalos, išreikštos pinigais, dydį, atsižvelgia į žalą padariusio asmens turtinę padėtį, teisės pažeidimo sunkumo laipsnį, teisės pažeidimo pasekmes ir kitas turinčias reikšmės aplinkybes.“

15. Civilinio kodekso 6.250 straipsnis dėl neturtinės žalos, galiojantis nuo 2001 m. liepos 1 d. numato:

„1. Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.

2. Neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.“

16. Visuomenės informavimo įstatymo atitinkamos nuostatos bylai reikšmingu metu numatė:

14 straipsnis. Privataus gyvenimo apsauga

„1. Rengiant ir platinant viešąją informaciją, privaloma užtikrinti žmogaus teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas.

2. Informaciją apie privatų gyvenimą galima skelbti, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nurodytus atvejus, tik to žmogaus sutikimu ir jeigu informacijos paskelbimas nedaro jam žalos.

3. Informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai informacijos paskelbimas nedaro žalos asmeniui arba kai informacija

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikaltimus, taip pat kai informacija yra pateikiama nagrinėjant bylą atvirame teismo procese...”

54 straipsnis. Moralinės ir materialinės žalos atlyginimas

„1. Viešosios informacijos rengėjas ir (ar) platintojas, paskelbęs be fizinio asmens sutikimo informaciją apie jo privatų gyvenimą (išskyrus šio įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje bei 55 straipsnyje numatytus atvejus), taip pat paskelbęs tikrovės neatitinkančią, žeminančią asmens garbę ir orumą informaciją, atlygina asmeniui padarytą moralinę žalą įstatymų nustatyta tvarka. Moralinės žalos atlyginimo dydis negali viršyti 10 tūkstančių litų, išskyrus atvejus, kai teismas nustato, kad tikrovės neatitinkanti, asmens garbę ir orumą žeminanti informacija buvo paskelbta tyčia. Tokiais atvejais teismo sprendimu ši suma gali būti padidinta, bet ne daugiau kaip 5 kartus. Kiekvienu atveju priteisiama suma negali būti didesnė kaip 5 procentai viešosios informacijos rengėjo ir (ar) platintojo metinių pajamų. ...

4. Teismas, nustatydamas moralinės žalos, išreikštos pinigais, dydį, atsižvelgia į žalą padariusio asmens turtinę padėtį, teisės pažeidimo sunkumą, teisės pažeidimo pasekmes ir kitas turinčias reikšmės aplinkybes...”

17. Sveikatos sistemos įstatymo 52 straipsnis, ribojantis informacijos apie asmens sveikatą atskleidimą, bylai reikšmingu metu numatė:

“1. Asmens sveikatos informacijos viešumas yra ribojamas norint užtikrinti asmens privataus gyvenimo ir jo asmens sveikatos paslapties neliečiamumą.

2. Draudžiama skelbti visuomenės informavimo priemonėse informaciją apie asmens sveikatą be raštiško jo sutikimo...

3. Asmens ar visuomenės sveikatos priežiūros specialistams draudžiama... pažeisti asmens privataus gyvenimo ar asmens sveikatos informacijos, ...kurią jie sužinojo eidami profesines pareigas, konfidencialumą.”

18. 1998 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas” tiek, kiek reikšminga, nurodyta:

„18. ...Privataus asmens teisės yra ginamos, kai nustatoma, jog informacija apie asmens privatų gyvenimą yra paskelbta be asmens sutikimo ir nesant teisėto visuomenės intereso. Teisėtas visuomenės interesas suprantamas kaip visuomenės teisė gauti informaciją apie ... žmogaus privatų gyvenimą tais atvejais, kai būtina apsaugoti kitų asmenų teisės ir laisvės nuo neigiamų pasekmių. Asmens teisės yra ginamos nepriklausomai nuo to, ar paskelbta informacija apie asmens privatų gyvenimą žemina jo garbę ir orumą, ar nežemina.“

19. Be to, nutarime nustatyta, kad viešos informacijos rengėjai ar platintojai, kurie skelbia informaciją apie asmens privatų gyvenimą be jo ar jos sutikimo, privalo atlyginti sukeltą neturtinę žalą. Nustatydami tokios žalos piniginę kompensaciją, teismai turėtų atsižvelgti į atsakovo kaltę, jo elgesį po informacijos paskleidimo, neigiamą įtaką ieškovo profesiniam ar socialiniam gyvenimui ir formą bei būdą, kuriuo informacija buvo išplatinta, taip pat į jos turinį ir kitas reikšmingas aplinkybes. Piniginė kompensacija negali viršyti ribų, numatytų Civilinio kodekso 7¹ straipsnyje ir Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnyje.

III. BYLAI REIKŠMINGI TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

20. 1970 m. sausio 23 d. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė rezoliuciją Nr. 428, kurios dalimi esančios Deklaracijos dėl Visuomenės informavimo priemonių ir žmogaus teisių aktualios dalys numato:

C. Asmenų apsaugos nuo kišimosi į privatų gyvenimą priemonės

„1. Yra sfera, kurioje naudojimasis informacijos laisvės teise ir saviraiškos laisve gali prieštarauti teisei į privatų gyvenimą, kurią gina Žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnis. Naudojimasis pirmąja teise negali lemti antrosios sunaikinimo.

2. Teisė į privatų gyvenimą iš esmės neatsiejama nuo teisės gyventi savo gyvenimą patiriant kuo mažesnę kišimąsi. Tai yra susiję su privačiu, šeimos ir namų gyvenimu, fiziniu ir moraliniu vientisumu, garbe ir reputacija, vengimu būti klaidinančiai apibūdintam, nereikšmingų ir trikdančių faktų neatskleidimu ... apsauga nuo asmens konfidencialiai suteiktos ar gautos informacijos atskleidimo...

7. Teisė į privatų gyvenimą, suteikta Žmogaus teisių konvencijos 8 straipsniu, turėtų apsaugoti asmenį ne tik nuo valstybės institucijų, bet ir nuo privačių asmenų ar įstaigų, įskaitant žiniasklaidą, kišimosi. Nacionalinės teisės aktuose turi būti nuostatos, garantuojančios šią apsaugą.“

21. 1989 m. spalio 24 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacija Nr. R (89) 14 dėl „Etinių su ŽIV infekcija susijusių klausimų sveikatos apsaugos ir socialinėje aplinkoje“ tiek, kiek yra reikšminga šiai bylai, numato:

B. Konfidencialumas

„Valstybės sveikatos apsaugos institucijoms rekomenduojama:

dėl informavimo apie susirgimus:

užtikrinti, kad apie AIDS atvejus ... būtų informuojama tik epidemiologijos tikslais ir griežtai laikantis atitinkamų konfidencialumo taisyklių, o ypač, kad duomenys būtų perduodami neatpažintini, išvengiant bet kokio galimo diskriminacinio slaptos informacijos, susijusios su sveikata, panaudojimo, vengiant atgrasyti asmenis nuo savanoriško tikrinimosi,

dėl paciento ir sveikatos apsaugos darbuotojo santykio:

ryžtingai remti, kad konfidencialumas būtų gerbiamas, jei reikalinga, įgyvendinant specialias strategijas ir skatinant edukacines programas, išaiškinančias su ŽIV infekcija susijusias konfidencialumo problemas asmenims, kurie dirba sveikatos apsaugos srityje.“

TEISĖ

IV. TARIAMAS KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

22. Pareiškėja skundėsi, kad valstybė neužtikrino jos teisės į privataus gyvenimo gerbimą, kadangi jai buvo priteista labai maža suma patirtai neturtinei žalai atlyginti, nepaisant to, kad vidaus teismai nustatė, jog laikraštis „Lietuvos rytas“ stipriai pažeidė jos privatumą. Ji taip pat teigė, kad nacionaliniai teisės aktai, vertinant pagal Konvencijos 8 straipsnį, neužtikrino veiksmingos teisinės gynybos priemonės, nes ribojo maksimalų neturtinės žalos, patirtos žiniasklaidai pažeidus privatų gyvenimą, dydį. Pareiškėja rėmėsi Konvencijos 1, 8 ir 13 straipsniais.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

23. Pirmiausia Teismas pastebi, kad pareiškėjos skundas negali būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 1 straipsnį, kuris yra bendroji nuostata ir negali būti pažeidžiamas savarankiškai (žr. *Streletz, Kessler ir Krenz prieš Vokietiją* [DK], Nr. 34044/96, 35532/97 ir 44801/98, § 112, ECHR 2001-II). Be to, Teismo nuomone, skundas pagal Konvencijos 13 straipsnį dėl veiksmingos teisinės gynybos priemonės nebuvimo yra papildantis skundą pagal Konvencijos 8 straipsnį dėl to, kad valstybė neužtikrino pareiškėjos privatumo gerbimo. Todėl Teismas mano, kad yra tinkama nagrinėti pareiškėjos skundus tik pagal Konvencijos 8 straipsnį, kuris tiek, kiek reikšminga, numato:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, ...

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje ... kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

A. Priimtinumai

24. Vyriausybė įrodinėjo, kad pareiškėja negali teigti esanti auka pagal Konvencijos 34 straipsnį, nes vidaus teismai pripažino 8 straipsnio pažeidimą ir priteisė jai atitinkamą žalos atlyginimą. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad skundas buvo *actio popularis* pobūdžio ir juo pareiškėja siekė *in abstracto* patikrinti ginčijamą įstatymą remdamasi Konvencija. Galiausiai Vyriausybė teigė, kad pareiškimas yra aiškiai nepagrįstas, nes pareiškėja nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių dėl jos teisės į privatų gyvenimą pažeidimo².

25. Pareiškėja nesutiko su šiais argumentais, teigdama, kad jos teisė į privataus gyvenimo gerbimą nebuvo veiksmingai ginama, nes Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnis užkirto kelią teismams priteisti jai teisingą neturtinės žalos atlyginimą, todėl pareiškėja buvo Konvencijos pažeidimo auka. Pareiškėja tvirtino, kad Vyriausybės teiginys dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo nepagrįstas.

26. Kiek susiję su Konvencijos 34 straipsniu, Teismas pabrėžia, kad pareiškėjui palankaus sprendimo ar priemonės iš esmės nepakanka, kad jis ar ji prarastų „aukos“ statusą, nebent nacionalinės institucijos aiškiai arba iš esmės pripažintų Konvencijos pažeidimą ir priteistų žalos atlyginimą (žr. *Amuur prieš Prancūziją*, 1996 m. birželio 25 d. sprendimas, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, § 36). Teismas pripažįsta, kad vidaus teismai nustatė pareiškėjos teisės į privatų ir šeimos gyvenimą pažeidimą, tačiau daro išvadą, kad pareiškėjos aukos statuso klausimas dėl šiuo pažeidimu padarytos žalos atitaisymo yra neatskiriamai susijęs su skundo esme. Todėl Teismas mano, kad abu klausimai turi būti sujungti ir nagrinėjami kartu.

27. Dėl Vyriausybės argumento, kad šis pareiškimas yra *actio popularis*, Teismas primena, kad nei 34 straipsnis, nei kokia nors kita Konvencijos nuostata neužkerta kelio pareiškėjui skųstis Teismui dėl įstatymo ar teismų praktikos, tariamai pažeidžiančios Konvenciją, su sąlyga, kad jis ar ji pateikia *prima facie* įrodymų apie tai, kad buvo tiesiogiai paveiktas ginčijamos priemonės (žr. *mutatis mutandis Dudgeon prieš Jungtinę Karalystę*, 1981 m. spalio 22 d., §§ 40-41, serija A Nr. 45; *Norris prieš Airiją*, 1988 m. spalio 26 d. sprendimas, serija A Nr. 142, § 30; *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas ir kiti prieš Austriją*, Nr. 40825/98, § 90, 2008 m. liepos 31 d.). Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta aukščiau, Teismas daro išvadą, kad ši byla nėra *actio popularis*, kadangi pareiškėja ginčijo tiesioginį įstatyminių apribojimų jos civiliniam ieškiniui taikymą.

² Pastebėtina, kad Vyriausybė savo pozicijos dėl pareiškimo priimtinumai nesiejo su vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimu, dėl šio aspekto pareiškėja taip pat nepasisakė (žr. § 25). Atitinkamai vertintini ir sprendimo § 25 ir § 28 (vert.pastaba).

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

28. Dėl Vyriausybės pastabos apie vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimą, Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad Vyriausybė nepatiksline nurodytų veiksmingų teisinės gynybos priemonių, kurias pareiškėja turėjo, bet nepanaudojo. Galiausiai Teismas pažymi, kad pareiškėjos skundas nėra aiškiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį, be to, skundas nėra nepriimtinas kuriuo nors kitu pagrindu, todėl jis turi būti paskelbtas priimtinu.

B. Esmė*1. Pareiškėjos argumentai*

29. Pareiškėja pagal Konvencijos 8 straipsnį skundėsi, kad valstybė atsakovė neįvykdė savo pozityviosios pareigos užtikrinti jos privataus gyvenimo gerbimą. Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalis neatitiko Konvencijos 8 straipsnio reikalavimų, nes neturtinės žalos dydį už netyčinį privatumo pažeidimą apribojo 10 000 litų. Pareiškėja teigė, kad jos teisė į privatų gyvenimą buvo pažeista ne tik dėl pačios įstatymo nuostatos buvimo, bet ir dėl būdo, kuriuo teismai ją aiškino ir taikė. Atsižvelgiant į finansinį laikraščio pajėgumą ir neaiškias sėkmingo bylinėjimosi galimybes, nesant nusistovėjusios teismų praktikos, tokios žemos ribos buvimas prisidėjo prie jos teisių pažeidimo, kadangi laikraštis žinojo, kad jokiomis aplinkybėmis nebus priverstas mokėti didelių kompensacijos sumų už tokio pobūdžio pažeidimus. Pareiškėja padarė išvadą, kad šis įstatymo apribojimas negali būti laikomas būtina ir proporcinga priemone siekiant teisėtų Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje išvardintų tikslų.

2. Vyriausybės argumentai

30. Vyriausybė laikėsi nuomonės, kad Visuomenės informavimo įstatymas nereikalavo atsakovo tyčios tam, kad būtų priteista kompensacija už privataus gyvenimo pažeidimą. Įstatymo 54 straipsnio 1 dalis numatė, kad duomenų apie kieno nors privatų gyvenimą paskelbimas be išankstinio sutikimo gali užtraukti civilinę atsakomybę, įpareigojant sumokėti iki 10 000 litų kompensaciją. Atsakovo tyčia svarbi tik tada, kai paskelbta informacija žemina asmens garbę ir orumą bei neatitinka tikrovės. Tokiais atvejais teismas neturtinei žalai atlyginti galėtų priteisti sumą iki 50 000 litų.

31. Vyriausybė pastebėjo, kad 8 straipsnis nebūtinai reikalauja valstybės numatyti neribotą neturtinės žalos kompensaciją tam, kad ji įvykdytų savo pozityviają pareigą užtikrinti asmens privataus gyvenimo gerbimą. Spręsdama dėl priemonių, reikalingų geresniam šios pareigos įgyvendinimui, valstybė turi didelę vertinimo laisvę, jei tokios kompensacijos ribos pagrįstai atitinka socialinę ginamų vertybių svarbą ir tam tikrus finansinius standartus, paremtus valstybės ekonomine situacija. Vyriausybės nuomone, siekiant teisingos pusiausvyros tarp bendrojo šalies ir asmens interesų, tam tikru valstybės gyvavimo laikotarpiu maksimalaus neturtinės žalos kompensacijos dydžio numatymas turi būti priimtinas.

32. Vyriausybė taip pat pastebėjo, kad naujasis Civilinis kodeksas, kuris įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d., panaikino ginčijamą neturtinės žalos dydžio apribojimą. Nepaisant to, nacionalinė jurisprudencija rodo, kad dabartinės kompensacijos retai viršija ankstesnę maksimalią 10 000 litų ribą.

33. Pasak Vyriausybės, šioje byloje teismai pripažino, kad nebuvo visuomenės intereso paskelbti informaciją apie pareiškėjos privatų gyvenimą, taip patvirtindami laikraščio veiksmų neteisėtumą. Atsižvelgę į visus išnagrinėtus panašiose bylose taikomus kriterijus bei

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

į visas reikšmingas aplinkybes teismai, o ypač Aukščiausiasis Teismas, priteisė pareiškėjai teisingą kompensacijos sumą.

3. Teismo vertinimas

(a) taikytini principai

34. Teismas anksčiau yra nurodęs, kad „privataus gyvenimo“ sąvoka pagal Konvencijos 8 straipsnį yra plati, ir ji apima *inter alia* teisę pradėti ir vystyti santykius su kitais žmonėmis (žr. *Niemietz prieš Vokietiją*, 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimas, serija A Nr. 251-B, p. 33, § 29). Ji apima tokius elementus kaip seksualinis gyvenimas (žr., pavyzdžiui, *Dudgeon prieš Jungtinę Karalystę*, cituota aukščiau, § 41) ir, be abejo, asmeninė informacija, susijusi su pacientu (žr. *I. prieš Suomiją*, Nr. 20511/03, § 35, 2008 m. liepos 17 d.).

35. Teismas primena, kad nors 8 straipsnio tikslas iš esmės yra ginti asmenį nuo savavališko valstybės institucijų kišimosi, iš valstybės reikalaujama ne tik susilaikyti nuo tokio kišimosi. Greta šio pirmiausia negatyvaus įsipareigojimo gali būti nustatomos ir pozityviosios pareigos, neatskiriamos nuo veiksmingo privataus ar šeimos gyvenimo gerbimo. Šios pareigos gali apimti priemonių, skirtų užtikrinti teisę net ir tokioje srityje kaip santykiai tarp asmenų, priėmimą (žr. *Evans prieš Jungtinę Karalystę* [DK], Nr. 6339/05, § 75, ECHR 2007-...).

36. Teismas anksčiau yra nusprendęs, kad nepaisant to, ar byla yra nagrinėjama pozityviosios valstybės pareigos imtis pagrįstų ir tinkamų priemonių, užtikrinant pareiškėjo teisę pagal 8 straipsnio 1 dalį, kontekste, ar valstybės institucijų kišimosi, pateisinamo pagal 2 dalį, kontekste, taikytini principai iš esmės yra panašūs. Abiem atvejais reikia atsižvelgti į teisingą pusiausvyrą, kuri turi būti išlaikoma tarp konkuruojančių asmens ir visos visuomenės interesų (žr. *Von Hannover prieš Vokietiją*, Nr. 59320/00, § 57, ECHR 2004-VI). Be to, išlaikant šią pusiausvyrą, 8 straipsnio 2 dalyje paminėti tikslai gali turėti tam tikros reikšmės (žr. *Rees prieš Jungtinę Karalystę*, 1986 m. spalio 17 d. sprendimas, serija A Nr. 106, § 37).

37. Teismas pakartoja, kad kiek tai yra susiję su pozityviosiomis pareigomis, sąvoka „gerbimas“ nėra aiškiai apibrėžta. Atsižvelgiant į tai, kad Susitariančiose Valstybėse laikomasi įvairios praktikos ir susiklosto įvairios situacijos, kiekvienoje byloje reikalavimai sąvokai gali žymiai skirtis. Atitinkamai, tai yra sritis, kurioje Susitariančios Šalys turi plačią vertinimo laisvę, spręsdamos dėl priemonių, kurių reikia imtis, siekiant užtikrinti Konvencijos laikymąsi, atsižvelgiant į visuomenės bei asmenų poreikius ir išgales (žr. *Johnston ir kiti prieš Airiją*, 1986 m. gruodžio 18 d. sprendimas, serija A Nr. 112, § 55). Vis dėlto Teismas primena, kad 8 straipsnį, kaip ir bet kurią kitą Konvencijos ar jos protokolų nuostatą, reikia aiškinti taip, kad būtų garantuojamos ne teorinės ar iliuzinės, bet realios ir veiksmingos teisės (žr. *Shevanova prieš Latviją*, Nr. 58822/00, § 69, 2006 m. birželio 15 d.).

38. Turi būti išlaikoma pusiausvyrą tarp privataus gyvenimo apsaugos ir, be kita ko, Konvencijos 10 straipsnyje garantuojamos saviraiškos laisvės. Atsižvelgiant į tai, Teismas pabrėžia spaudos pareigą teikti informaciją ir idėjas visuomenei svarbiais klausimais (žr. tarp daugelio kitų šaltinių *Observer ir Guardian prieš Jungtinę Karalystę*, 1991 m. lapkričio 26 d. sprendimas, serija A Nr. 216, p. 29-30, § 59). Vis dėlto Teismas pastebi, kad reikia iš esmės skirti faktų – netgi prieštarinių – galinčių prisidėti prie diskusijos demokratinėje visuomenėje skelbimą nuo pigaus turinio teiginių apie asmens privatą gyvenimą kūrimo (žr. *mutatis mutandis Von Hannover prieš Vokietiją*, cituota aukščiau, § 63). Dėl asmens privataus gyvenimo gerbimo, Teismas primena fundamentalią jo apsaugos svarbą, siekiant užtikrinti kiekvieno žmogaus asmenybės vystymąsi. Ši apsauga taikoma platesniam individų ratui, nei asmens šeima, ir apima socialinę dimensiją. Teismas mano, kad bet kas, net jeigu ir yra

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

žinomas visuomenei, gali teisėtai tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus saugomas ir gerbiamas (ibid., § 69).

39. Jei konkrečiau, Teismas yra anksčiau nusprendęs, kad asmens duomenų apsauga, jau nekalbant apie medicininius duomenis, yra ypatingai svarbi asmeniui naudojantis Konvencijos 8 straipsnyje garantuojama teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Pagarba sveikatos duomenų konfidencialumui yra esminis Konvencijos Susitariančiųjų Šalių teisinių sistemų principas. Pirmiau išdėstyti teiginiai yra ypač reikšmingi, kai kalbama apie konfidencialumo dėl asmens ŽIV padėties apsaugą (cf. Europos Tarybos medžiaga, pirmesni 20-21 punktai). Tokių duomenų atskleidimas gali dramatiškai paveikti asmens privatų ir šeimos gyvenimą, taip pat socialinę ir darbo situaciją, sukelti tam asmeniui gėdos ir atstūmimo pavojų (žr. *Z prieš Suomiją*, 1997 m. vasario 25 d. sprendimas, *Reports* 1997-I, §§ 95-96).

40. Vadovaudamasis šiais svarstymais, dabar Teismas nagrinės, ar valstybė įvykdė savo pozityviają pareigą užtikrinti pareiškėjos teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą.

(b) Bendrųjų principų taikymas šioje byloje

41. Pirmiausia Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad straipsnio apie pareiškėjos sveikatą, gydytojams patvirtinus ją esant ŽIV nešiotoja, publikavimas, taip pat užuominos apie jos seksualinį gyvenimą (6 punktą anksčiau) buvo išimtinai privataus pobūdžio, todėl pateko į 8 straipsnio apsaugos sritį (žr., pavyzdžiui, minėtą sprendimą *Dudgeon prieš Jungtinę Karalystę*, § 41). Teismas ypač atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėja gyveno ne mieste, o kaime, todėl galimybė, kad paskelbus minėtus duomenis apie jos ligą sužinos kaimynai ir artimiausi šeimos nariai, kas gali lemti viešą pažeminimą ir atskyrimą nuo kaimo socialinio gyvenimo, buvo didesnė. Be to, nepaisant kaimynų susirūpinimo, pareiškėja turėjo teisę į savo seksualinio gyvenimo privatumo gerbimą. Atsižvelgiant į tai, Teismas nemato jokios priežasties nukrypti nuo nacionalinių teismų išvados, kuria pripažįstama, kad pareiškėjos teisė į privatų gyvenimą buvo pažeista.

42. Toliau Teismas nagrinės, ar buvo viešasis interesas, pateisinantis tokio pobūdžio informacijos apie pareiškėją paskelbimą. Vis dėlto Teismas nemato jokio teisėto intereso ir pritaria Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo padarytoms išvadoms, kad pagrindinis publikacijos tikslas buvo padidinti laikraščio atsakovo perkamumą. Teismo nuomone, aptariamo straipsnio paskelbimas, kurio aiškus tikslas buvo patenkinti tam tikrų skaitytojų gašlų smalsumą ir suteikti atsakovui komercinės naudos, negali būti laikomas prisidedančiu prie bet kokios visuomenei svarbios diskusijos (žr. tarp daugelio kitų šaltinių *Prisma Presse prieš Prancūziją* (nut.), Nr. 66910/01 ir 71612/01, 2003 m. liepos 1 d.).

43. Vertindamas Aukščiausiojo Teismo argumentavimą šioje byloje, Teismas nepritaria, kad nurodytas vietos gyventojų susirūpinimas dėl jų saugumo, tuo pateisinant publikaciją apie pareiškėjos sveikatos būseną ir jos gyvenimo būdą, buvo socialiai ar moksliskai pagrįstas. Teismo nuomone, yra priešingai: sveikatos duomenų konfidencialumo gerbimas turi esminės reikšmės ne tik paciento privatumo apsaugai, bet ir palaikant asmens pasitikėjimą mediko profesija ir sveikatos apsaugos paslaugomis apskritai. Jei tokios apsaugos nebus, tuos, kuriems reikia medicininės pagalbos, galima atgrasyti nuo kreipimosi dėl reikiamo gydymo, taip keliant grėsmę jų pačių ir, užkrečiamų ligų atveju, visuomenės sveikatai (žr. *Z prieš Suomiją*, cituota aukščiau, § 95). Šiuo atžvilgiu Teismas laiko ypač reikšmingu faktą, kad, pasak laikraščio, Pasvalio ligoninės medicinos personalas patvirtino informaciją apie pareiškėjos ligą (žr. 6 punktą anksčiau), todėl ypač svarbu, kad vidaus teisė užtikrintų atitinkamas apsaugos priemones, atgrasančias nuo tokio asmens duomenų atskleidimo ir tolesnio skelbimo.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

44. Teismas atsižvelgia į tai, kad bylai reikšmingu metu nacionalinėje teisėje buvo normos, saugančios informacijos apie asmens sveikatos būklę konfidencialumą. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad buvo teisminės praktikos gairės, kuriomis turėjo būti vadovojamasi, jei teisė į asmens privatų gyvenimą būtų pažeista (žr. 12-19 punktus). Teismas taip pat pastebi, kad iš tiesų vidaus teismai priteisė pareiškėjai kompensaciją neturtinei žalai atlyginti. Vis dėlto pagrindinis klausimas yra, ar 10 000 litų priteisimas buvo proporcingas žalai, kurią ji patyrė, ir, ar valstybė, priimdama Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalį, apribojančią tokios kompensacijos, kurią turėtų mokėti žiniasklaidos priemonė, dydį, įvykdė savo pozityviają pareigą pagal Konvencijos 8 straipsnį.

45. Teismas pritaria Vyriausybei, kad valstybė turi tam tikrą vertinimo laisvę spręsti, kokie reikalavimai keliami privataus gyvenimo „gerbimui“ konkrečiomis aplinkybėmis (cf. *Stubbings ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, 1996 m. spalio 22 d., §§ 62-63, *Reports* 1996-IV; *X ir Y prieš Nyderlandus*, 1985 m. kovo 26 d., § 24, serija A Nr. 91). Teismas taip pat pripažįsta, kad sprendžiant dėl to, kokių priemonių reikėtų imtis, siekiant geriau įgyvendinti anksčiau paminėtą pareigą, turi būti atsižvelgiama į tam tikrus finansinius standartus, pagrįstus valstybės ekonomine padėtimi. Teismas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Tarybos valstybės narės kompensacijos už neturtinę žalą klausimus gali reglamentuoti skirtingai, taip pat į tai, kad finansinių ribų nustatymas pats savaime nėra nesuderinamas su valstybės pozityviosiomis pareigomis pagal Konvencijos 8 straipsnį. Vis dėlto šios ribos neturi būti tokios, kad asmuo prarastų savo privatumą, tokiu būdu teisei netenkant savo veiksmingo turinio.

46. Teismas pripažįsta, kad griežtų sankcijų spaudos padaromiems pažeidimams nustatymas galėtų turėti neigiamos įtakos naudojimuisi pagrindine žurnalistų saviraiškos laisve, garantuojama Konvencijos 10 straipsnyje (žr. tarp daugelio kitų šaltinių *Cumpănă ir Mazăre prieš Rumuniją* [DK], Nr. 33348/96, §§ 113-114, ECHR 2004-XI). Vis dėlto tokio ypatingo piktnaudžiavimo spaudos laisve atveju kaip šioje byloje Teismas daro išvadą, kad nustatytos griežtos įstatyminės teismų diskrecijos ribos, atitaisant aukos patirtą žalą ir pakankamai užkertant kelią tokio piktnaudžiavimo pasikartojimui, neužtikrino pareiškėjai apsaugos, kurios ji teisėtai galėjo tikėtis pagal Konvencijos 8 straipsnį. Šią poziciją patvirtina faktas, kad ginčijamos teismų priteisiamai kompensacijai nustatytos ribos, numatytos Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalyje, netrukus po įvykių šioje byloje buvo panaikintos naujuoju Civiliniu kodeksu (žr. 32 punktą).

47. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Teismas atmeta Vyriausybės prieštaravimą dėl pareiškėjos aukos statuso ir daro išvadą, kad valstybė neužtikrino pareiškėjos teisės į jos privataus gyvenimo gerbimą.

Todėl buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis.

V. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

48. Konvencijos 41 straipsnis numato:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

49. Pareiškėja reikalavo 40 000 litų (apie 11 585 eurų) neturtinei žalai atlyginti. Tai atitiko pradinę 50 000 litų sumą, reikalautą nacionalinio teismo proceso metu, atėmus teismų faktiškai priteistą 10 000 litų sumą.

50. Vyriausybė teigė, kad jos reikalavimas nepagrįstas ir pernelyg didelis.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

51. Teismas mano, kad pareiškėja patyrė neturtinės žalos, kuri, konstatuojant Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, nėra pakankamai atlyginta. Vadovaudamasis teisingumo pagrindais, kaip reikalaujama pagal Konvencijos 41 straipsnį, Teismas pagal šį punktą skiria pareiškėjai 6 500 eurų sumą.

B. Kaštai ir išlaidos

52. Pareiškėja taip pat reikalavo 10 000 litų (apie 2 896 eurų) kaštams ir išlaidoms, patirtoms bylinėjantis vidaus teismuose ir Teisme, atlyginti.

53. Vyriausybė ginčijo šį reikalavimą kaip neįrodytą ir nepagrįstą.

54. Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėjai buvo suteikta teisinė pagalba pagal Teismo teisinės pagalbos schemą ir 715 eurų suma buvo sumokėta pareiškėjos advokatei už bylos parengimą, rašytinių pareiškimų surašymą ir administracines išlaidas.

55. Pagal Teismo praktiką pareiškėjas turi teisę į kaštų ir išlaidų atlyginimą tik tiek, kiek parodo, kad jos iš tikrųjų ir neišvengiamai buvo patirtos, o suma pagrįsta. Šioje byloje, atsižvelgiant į turimą informaciją ir išvardintus kriterijus, Teismas pagal šį punktą daugiau nieko nepriteisia.

C. Palūkanos įsipareigojimų nevykdymo atveju

56. Teismas mano, kad palūkanos įsipareigojimų nevykdymo atveju turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. *Prijungia prie bylos esmės* Vyriausybės prieštaravimą dėl pareiškėjos aukos statuso ir vienbalsiai jį atmeta;
2. *Vienbalsiai skelbia* pareiškimą priimtiniu;
3. *Nusprendžia* 6 balsais prieš 1 balsą, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis;
4. *Nusprendžia* 4 balsais prieš 3 balsus
 - (a) kad valstybė atsakovė per tris mėnesius nuo tada, kai šis sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi sumokėti 6 500 (šešis tūkstančius penkis šimtus) eurų neturtinei žalai atlyginti ir bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi šiai sumai, kuri turi būti konvertuojama į valstybės atsakovės valiutą pagal sprendimo įvykdymo dienos kursą;
 - (b) kad už visą uždelstą laiką, pasibaigus anksčiau minėtam trijų mėnesių terminui, iki sprendimo įvykdymo dienos nuo anksčiau minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus;
5. *Vienbalsiai atmeta* kitus pareiškėjos reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2008 m. lapkričio 25 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

S. DOOLÉ

F. TULKENS

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

Kanclerė

Pirmininkė

Vadovaujantis Konvencijos 45 straipsnio 2 dalimi ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalimi, prie šio sprendimo pridedamos teisėjų Zagrebelsky, Popović ir Tsotsoria atskirosios nuomonės.

S. D.

F. T.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

ATSKIROJI TEISĖJO ZAGREBELSKY NUOMONĖ

(vertimas)

Aš nesutinku su Kolegijos dauguma, kad šioje byloje buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis dėl toliau išdėstytų priežasčių.

1. Nėra abejonės, kad Konvencijos 8 straipsnis yra taikytinas bylai, nes aptariama publikacija padarė žymios žalos pareiškėjos reputacijai. Teismo praktika šiuo klausimu yra aiški. Teismas yra nusprendęs, kad 8 straipsnis apima asmens teisę į jo ar jos reputacijos apsaugą kaip teisės į privataus gyvenimo gerbimą dalį (žr. neseniai priimtą *Pfeifer prieš Austriją*, 2007 m. lapkričio 15 d. sprendimą). 8 straipsnis gali reikalauti pozityviųjų priemonių, skirtų užtikrinti privataus gyvenimo gerbimą net ir tarpusavio santykių tarp asmenų srityje, priėmimo (žr. *Von Hannover prieš Vokietiją*, Nr. 59320/00, § 57, ECHR 2004-VI ir *Stubbings ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, 1996 m. spalio 22 d. sprendimas, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, p. 1505, §§ 61 ir 62).

2. Situacijoje, kai straipsnis yra paskelbiamas spaudoje, pasireiškia saviraiškos laisvė. Čia taip pat Teismas yra daug kartų suformulavęs principus, į kuriuos turi būti atsižvelgiama ir kuriuos galima apibendrinti kaip išdėstoma toliau. Spauda demokratinėje visuomenėje atlieka reikšmingą vaidmenį. Nors ji privalo neperžengti tam tikrų ribų, ypač dėl kitų teisių ir reputacijos apsaugos, vis dėlto spaudos pareiga yra su jos įsipareigojimais ir atsakomybe suderinamu būdu teikti informaciją ir idėjas visais visuomenei svarbiais klausimais. 10 straipsnis gina ne tik reiškiamų idėjų ir informacijos turinį, bet ir formą, kuria jos pateikiamos.

Teisė į reputacijos apsaugą net ir už privataus gyvenimo ribų kyla iš 8 straipsnio, bet tokios apsaugos reikalavimai turi būti pasverti laisvos diskusijos visuomenei svarbiais klausimais interesų atžvilgiu. Teismas privalo tikrinti, ar vidaus institucijos išlaikė teisingą pusiausvyrą tarp saviraiškos laisvės apsaugos ir tų, apie kuriuos išsakomi teiginiai, reputacijos apsaugos.

Yra skirtingi privataus gyvenimo gerbimo užtikrinimo būdai, ir valstybės pareigų pobūdis priklauso nuo susijusio privataus gyvenimo aspekto. Vadinasi, priemonių, skirtų užtikrinti pozityviųjų pareigų laikymąsi, pasirinkimas priklauso Susitariančių valstybių diskrecijai.

Būdvardis „būtinosis“ pagal 10 straipsnio 2 dalį reiškia „primygtinio socialinio poreikio“ buvimą. Susitariančios valstybės turi tam tikrą sprendimo laisvę, vertindamos, ar yra toks poreikis, bet ta laisvė neatsiejama nuo europinės priežiūros. Teismo uždavinys, vykdant savo priežiūros funkciją, nėra užimti kompetentingų vidaus teismų vietą, bet pagal 10 straipsnį patikrinti sprendimus, kuriuos jie priėmė, turėdami sprendimo laisvės galią. Teismas turi nustatyti, ar nacionalinių institucijų pateiktos priežastys, pateisinančios apribojimus, buvo „tinkamos ir pakankamos“ ir ar priemonė, dėl kurios skundžiamasi, buvo „proporcinga teisėtiems tikslams, kurių buvo siekiama“. Žurnalistų teisė teikti informaciją apie visuomenei svarbius klausimus yra ginama su sąlyga, kad jie veikia sąžiningai, remdamiesi tiksliais faktais tam, kad suteiktų „tikslią ir patikimą“ informaciją pagal žurnalistų etikos reikalavimus. 10 straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad naudojantis saviraiškos laisve, reikia prisiimti pareigas bei atsakomybę ir šios pareigos bei atsakomybė gali turėti tam tikros reikšmės, kai rizikuojama pakenkti asmens, nurodomo vardu, reputacijai ar pakenkti „kitų teisėms“.

Bausmių tiems, kurių komentarai yra įžeidžiantys, pobūdis ir griežtumas taip pat yra elementai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, vertinant apribojimo proporcingumą. Nors Susitariančios Šalys, vadovaujantis jų pozityviosiomis pareigomis pagal Konvencijos 8 straipsnį, turi galią ir, be abejo, pareigą reguliuoti saviraiškos laisvę tokiu būdu, kad

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

teisėje būtų užtikrinta tinkama asmenų reputacijos apsauga, tai darydamos jos turi vengti imtis priemonių, galinčių įtikinti žiniasklaidą neatlikti savo vaidmens.

Civilinis priemonių, kurių imamasi prieš žurnalistus ar leidėjus, pobūdis nereiškia, kad nereikia vertinti jų „proporcingumo“, su sąlyga, kad jos neatgraso spaudos nuo dalyvavimo diskusijoje visuomenei svarbiais klausimais. Turint tai omenyje, „supratimas, kokia būtų tinkama visuomenės reakcija į pasisakymą, kuriam netaikoma ar ginčijama, kad netaikoma, Konvencijos 10 straipsnio apsauga, gali labai skirtis skirtingose Susitariančiose Šalyse. Kompetentingos nacionalinės institucijos gali geriau negu Europos Teismas vertinti šį klausimą ir todėl šiuo atžvilgiu turėtų turėti plačią sprendimo laisvę“ (žr. *Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę*, 1995 m. liepos 13 d. sprendimas, § 48).

Perdėtai didelės sumos žalai atlyginti ir tinkamų bei veiksmingų apsaugos priemonių dėl neproporcingų priteisiamų sumų nebuvimas gali lemti, kad Teismas konstatuos 10 straipsnio pažeidimą (žr. *Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę*, cituota aukščiau, §§ 50 ir 51, bei *Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę*, 2005 m. vasario 15 d. sprendimas, § 96).

3. Vidaus teismai pripažino, kad šioje byloje buvo piktnaudžiaujama saviraiškos laisve ir buvo pakenkta pareiškėjos reputacijai. Teismas neturėtų vietoj tų teismų spręsti, ar pagal nacionalinę teisę pažeidimas padarytas tyčia. Svarbi yra išvada, kad vidaus teismai įvykdė pirmąją sąlygą dėl pareiškėjos teisės į savo reputacijos gynimą apsaugos. Šie teismai taip pat patvirtino jos teisę į žalos, lygios 2 896 eurams, atlyginimą ir tai buvo maksimali suma, kurią jie galėjo priteisti pagal tuo metu galiojusį įstatymą, iš tiesų nustačiusį aukštutinę ribą, aiškiai siekiant užkirsti kelią pernelyg didelėms sumoms neturtinei žalai atlyginti.

Mano nuomone, vien tik faktas, kad buvo maksimali riba, neturėtų kelti problemų. Priešingai, aš sakyčiau, kad jos tikslas buvo ginti saviraiškos laisvę nuo galimų apribojimų, kylančių iš teismų sprendimų neturtinės žalos klausimu, savo pobūdžiu paliekančiu teisėjams daug laisvės. Žinoma, maksimali riba turi būti pagrįsta, bet šiuo atžvilgiu lemiamą yra tai, koks yra maksimalus dydis, o labiausiai – maksimalios ribos taikymo pasekmės.

4. Viena vertus, galimybės taikyti neproporcingas žalos sumas pašalinimas yra skatinamas poreikio išvengti saviraiškos laisvės apribojimų. Kita vertus, nurodymas sumokėti nereikšmingą kompensacijos dydį gali reikšti, kad aukos teisė į jo ar jos privataus gyvenimo gerbimą buvo neapginta (nors kartais gali pakakti tiesiog pripažinti faktą, kad asmens reputacija buvo nepagrįstai kritikuota). Išskyrus kraštutinius atvejus vienoje ar kitoje spektro pusėje, man sunku sutikti su tuo, kad Teismas savo vertinimu pakeistų vidaus teismų atliktą ir savo sprendimu įsikištų iš esmės taisydamas jų sprendimus.

5. Šioje byloje 2 896 eurų suma, priteista kaip neturtinės žalos atlyginimas, neatrodo tokia neproporcinga, kad leistų Teismui daryti išvadą, jog pareiškėjos teisė nacionaliniu lygmeniu nebuvo apginta. Skirtingai nuo praktikos bylose pagal 10 straipsnį, byloje dėl 8 straipsnio oponento ekonominio pajėgumo vertinimas neatrodo svarbus, nes tai nėra baudžiamosios sankcijos, bet žalos, kurią iš tiesų patyrė pareiškėjas, vertinimo klausimas.

Nesenoje byloje dėl Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo, kurioje vidaus teismai suteikė pirmenybę saviraiškos laisvės, o ne pareiškėjo teisės į reputacijos apsaugą gynimui (ir kurioje jis pralaimėjo bylą ir negavo žalos atlyginimo) Teismas, taikydamas Konvencijos 41 straipsnį, priteisė pareiškėjui 5 000 eurų (žr. *Pfeifer prieš Austriją*, cituota aukščiau). Nors aš sutinku, kad kiekviena byla yra skirtinga, manau, kad ta byla gali pasitarnauti bent jau kaip apytikslis standartas, ir paskatinti Teismą padaryti išvadą, kad suma, priteista Lietuvos teismų pagal galiojusį įstatymą, gali pagrįstai būti laikoma

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

padengianti pareiškėjos patirtą neturtinę žalą, ir kad bet kuriuo atveju vidaus teismų sprendimai suteikė pareiškėjai tinkamą apsaugą.

SPRENDIMAS BIRIUK PRIEŠ LIETUVĄ

ATSKIROJI, IŠ DALIES PRIEŠTARAUJANTI, TEISĖJŲ POPOVIĆ IR TSOTSORIA
NUOMONĖ

Mes balsavome prieš sumą, kuri buvo priteista pareiškėjai kaip teisingas atlyginimas, nes, atsižvelgiant į konstatuotą pažeidimą, manome ją esant per didelę. Laikomės nuomonės, kad atsižvelgiant į pusiausvyros tarp pagrindinių teisių, ginamų Europos žmogaus teisių konvencijos 8 ir 10 straipsniuose, kriterijų, į kurių deramai buvo daromos nuorodos sprendime, pareiškėjai turėjo būti priteista mažesnė suma.